Эвленмек – бир дерт, бахткъа иришмек – башкъа

Билесинъиздир, бир къач сене китап устюнде чалышам. О къартбабам акъкъындадыр. Онынъ аяты мисалинде халкъымызнынъ кучюни, ирадесини, имтианларыны йипек бир йипнен багълап, яхшы корьмек мумкюн. Сейтумер къартбабам (бабамнынъ бабасы) догъма корьбекли эди. Амма онъа кечмезден эвель, бираз тарих керек деп, бабама мураджаат эттим. Къартбабамнынъ бабасы, анасы ким эди, насыл эди, насыл вефат эттилер… Чюнки, билем о, пек эрте оксюз къалды. Буларны огренир экеним, пек меракълы бир вакъианен таныш олдым. О да, дедем, Карашай Ислямнен багълы.

– Сенинъ деденъ (_+прадед+_) Ислям Карашай базыргян эди. Зенгин аилелерден чыкъма. Бабам айткъаны киби, бир заманлары Корьбекте Карашайларнынъ чайырлары да бар эди. Балабан эвлери, гемиси бар эди. Истанбулдан дюльберден-дюльбер къумачларны алып келе эди, мында сатып алыш-вериш япа эди. Меракълы адам эди. Дюльбер, юксек бойлу. Сыджакъ къанлы, амма инсафлы эди. Эвленмек вакъты кельгенде, озюне келишкен бир къыз арамагъа башлады. Амма адамнынъ башы – къара орман, деселер, мында да ойле. Онынъ бир шарты бар эди. Биринджи бала огъул олсун. Эльбетте, инсандан багълы шей дегиль. Аллах не берсе, о оладжакъ. Халкъымызда айткъанлары киби «къыз олсун, огълан олсун, аягъы, къолу тюз олсун» Амма деденъ бунъа чокъ бакъмай эди. «Огъул истейим, – деп, келеджек апайыны уярды, – эгер къыз олса, айырыладжакъмыз», – деп. Ойле де олды. Биринджи апайы къызчыкъны догъурды. Олар айырылды. Деденъ бираздан кене эвленди, амма башкъа къадын да онъа къыз тапты, ве кене бунынъ сонъу айырылыкъ олды. Сонъ кене ве кене. Бойле этип Ислям деденъ 6 кере эвленди. Койде исъян, мемнюнсизлик башланды. Аятлары къырылгъан къызларынынъ ана-бабалары наразлыкъ этип башладылар. Деденъ единджи кере эвленген сонъ, не олды, тюшюнесинъ? Ава битам да къыз догъура. Ислям эфендининъ энъ къоркъунчлы ве агъыр имтианы бу эди гъалиба. Ава битам Фатма аламны элине алгъанынен окюр-окюр агълады, бу янъы догъгъан бебек аилени бирлештиреджек дегиль, бозаджакъ деп. Э, олар айырылды. Бойле этип, Ислям Карашай 7 кере эвленип айырылды.

Мен эшиткениме инанмайып, нефес алмагъа къоркъам. Бир тарафтан кулюнчли киби корюне, амма башкъа тарафтан… Икяенинъ девамыны бильмек ичюн бабама дикъкъатнен бакъам. Насыл олса, Сейтумер къартбабам дюньягъа кельди я? Демек, бу икяенинъ де хайырлы сонъу олмакъ керек.

– Фатма алам догъгъанындан бир къач вакъыт кечкен сонъ, коюмизнинъ акъсакъаллары джамиде топлашты. «Бу меселени чезмесек, даа нидже бала бабасыз буюджек» – деп. Умумий къарарнен Ислямны чагъырып, оннен серт лаф эттилер. Ким къоркъузды, ким дин тарафтан анълатмагъа чалышты, ким ар-намускъа чагъырды. Амма адамгъа сонъки шанс бердилер. Эвель эвленген апайларындан бирини сечсин ве онъа къайтсын. Ёкъса… аксий ёлу резалет иле толу оладжакъ.

Ислям къартбабам тюшюнди-ташынды, амма напсын, сонъки апайына, Ава битама къайтмагъа къарар ала. Битам дюльбер эди. Тени беяз, козьлери мавы, ашыкъ олмамакъ мумкюн дегиль. Бойле этип, Карашайларнынъ аятында янъы къысым башланды, аиле башы къыз эвлядына алышмагъа ве оны къабул этмеге огренди. Беш йылдан сонъ исе Ава битам онъа Сейтумерни догъурды. Халкънынъ тиллери аджджы ола. Никяхлы аиле олса да, бабама башта Карашайнынъ пичи дей эдилер. Амма бу да белли вакъыткъа къадар. Аз вакъыт кечер ве бабам халкънынъ севгиси ве урьметини къазаныр. Сейтумернинъ догъгъанындан секиз йыл кечмей, Ислям къартбабам душманлар тарафындан ольдюриле. Бир кере Истанбулда малыны сатып, пара къазанып къайтты. О вакъыт онынъ эвине де беязлылар, де къырмызылылар, сыра-сыра келе эди. Эписи де пара пешинде. Топракъ, мал-мулькини алмакъ пешинде. Къартбабам ич кимсенинъ огюнде башыны эгмеди. Ойле де урып-урып ольдюрдилер. Джанаварлар. Битам да ёкъ олды. Айны айдутлар тарафындан къачырылгъан олса керек... Бабам оксюз къала. Фатма аламны сойлар бакъмагъа алды. Бабам истемеди. Къачты ве озь аятыны озю къурып башлады.

Сейтумер къартбабамнынъ ёлу бойле этип башланды. Балалыкъсыз къалгъан, къушнынъ эки къанатыны джойгъан о, аятнынъ даа нидже аджыларыны чекеджек. Амма адам къаладжакъ. Бу исе яшайышымызнынъ эсасы – эр иште адам къалмакътыр.

Муэллиф: Севиль Карашай.

Янъы Дюнья газетасы ичюн азырлангъан макъале.